

bon forrellat» en el *Regiment de Prínceps* d'Eixime-
nis (DBal.), però es tracta sens dubte de l'ed. «repro-
dubida ara novament» el 1904 per l'ultrapurista furi-
bund Antoni Bulbena. Altrament tampoc no hem d'as-
segurar que alguna d'aquestes dades no figuri en una
font manuscrita més o menys antiga, com a fruit d'una
ultracorrecció d'aquell temps, descastellanitzadora o
desmossarabitzant. Però podem prescindir-ne tranqui-
lament per a l'anàlisi lingüístic.

Per al lingüista no nego que la forma *golfos* és una
mica estranya i no sorprèn que aqueixos filòlegs anti-
quats i simplistes vulguin desembarassar-nos-en. No-
més M-Lübke (en *Das Katalanische*) va provar de donar-
ne una explicació partint de l'existència de la va-
riant *goljons*, que és també occitana quasi igual, i s'ex-
plica fàcilment com un diminutiu romànic en -ONE:
gonjons s'hauria dissimilat en *goljons* en català, i d'ací
se n'hauria extret un pseudoprimitiu *golfos*. Ate-
nuariem amb això una mica el problema fonètic, i
ens limitariem a postular com a ja antic el derivat
*GOMPHONEM (justificat esquemàticament); no supri-
miríem del tot el problema perquè sempre fóra una
mica estranya que aqueixa «derivació retrògrada» ha-
gués donat sempre *golfos* com a resultat i no pas
**golfs*.

Cal dir també que la dissimilació en qüestió no se-
ria rigorosament ortodoxa, puix que la M de GOMPHUS
és una labial (no pas dental, com la l i la n); però, en
fi, quan M-L. dona per sobreentès que va haver-hi qui
pronunciés *gonjons* (amb dental i no pas amb una
nasal labial o labiodental) no gosaríem contradir-lo.
Sempre quedaria ben sorprenent que una forma de
gènesi tan anòmala *golfos*, regni amb caràcter tan ge-
neral i des de data tan antiga, en català.

Altrament no hem pas de dubtar que l'etimologia
grega γόμφος del mot romànic sigui certa i que les
formes *gonz* (< *gonfs*) francesa i *gofon* occitana en
siguin continuadors legítims; el cast. *gozne* i port.
gonço, constituïren un problema, però aquest quedà
netament solucionat a base del manlleu del francès
antic, que vaig confirmar, amb grans detalls i ampla
documentació en el DCEC fins a llevar tot escrúpol
(veg. allà GOZNE on deixo algun detall que no caldrà
repetir); el mot francès antic també va passar als dia-
lectes bascos: *konzta* «gozne» en alt-navarrès i *kuntza*
en el labortà d'Ainhoa (Azkue).

En el seu idioma originari, el mot pertany als ele-
ments antics i constants de la llengua grega: com a
'clavilla o pern que articula les parts d'un objecte', i
sobretot una nau, ja figura en Heròdot, Aristòfanes,
Xenofont etc. (d'ací una munió de derivats antics en
grec, com ara γόμφιος aplicat als queixals i altres me-
nes de dents etc., i d'ací en moltes glosses grecollati-
nes, CGL, s. v. *compages*, *sudis*, *molaris*, *maxillares*
etc.), va passar al llatí, GOMPHUS, on ja l'usaren Es-
taci, Tertul·lià i sovint els medievals (*Du C.*, molta do-
cumentació, en la ultracorrecta *gumphus*, i sobretot en
fonts ja força antigues de França i Itàlia).

També la formació diminutiva en -ONE està ben do-
cumentada en llengua d'oc i català. Allà tenim el plu-

ral *gojós* (< -ons) tres cops en els Comptes d'Albi
de 1359-60; una vegada en singular *gojó*, i una altra
en plural en un text de Carcassona, del segon quart del
S. xv, i a Carcassona apareix llavors també un cop en
la forma amb dissimilació vocalica *los gaffós*; un ex-
de *gojós* rimant amb *gascós* apareix en la Crònica en
vers llenguadocià de la *Guerra de Navarra* (fi S. XIII)
parlant de la xarnera d'un objecte destruït per un tra-
buquet (PSW IV, 141-2 i 13).

En la llengua d'oc medieval aquesta paraula apa-
reix, doncs, mancada de la -l interna que té en la nos-
tra, i també podria ser (en textos una mica tardans
com aqueixos) que la l hagués estat absorbida, en vo-
calitzar-se, per la o precedent. De tota manera, mo-
dernament almenys, trobem la nasal interna conserva-
da, a Provença: el TdF dona *gounfoun* com a forma
bàsica, rodanesa, *goufoun* com a marselesa i del·finesa,
i *gafou* en el Llenguadoc; *gounfoun* pertanyia a la len-
gua de Mistral, que n'usa el derivat *desgounfounà* 'es-
gavellar, trontollar terriblement': «de tron afrous *des-
gounfounavon* la naturo», *Calendau* II, 14.4. En gascó
es parteix de la mateixa forma dissimilada que en el
Llenguadoc, d'on aranes *gabún* o *gaús* pl., alt-gascó
gaboú (Palay II, 662), Benasc *gafón* (BDC VI, 27). I
una forma així s'estén encara per l'Alt Aragó: *gafón*
«golfo» a les Valls de Gistau i de Bielsa (BDC
XXIV, 171).

En català propi apareix una tal forma, i ja des d'an-
tic, però amb la mateixa -l interna que en *golfos*:
«Bigues, rambadors, finestres e *galfons* de portals» en
un doc. mall. de 1393 (BSAL VIII, 381b), i *AlcM*
el cita ja en un de 1309. És encara la forma de les Illes,
almenys Menorca i Mallorca, si bé amb vocalització
goufó: Spitzer ja va donar-ne l'etimologia correcta i
en cità testimonis en AMAlcover (*Mgn. Semin. Ham-
burg*; i *LexikK*, p. 80), si bé trobant dificultat en l'ex-
plicació d'aqueixa *g*; però és realment així com ho sen-
tim per Mallorca, i sovint no aplicat a cases sinó tam-
bé a les de les barreres de fusta que fan de tanca d'un
prat o sementer (Bunyola, 1963).

Lu galfó «el gozne» fins a l'Alguer (*Anuari Oficina
Rom. Bibl. Balmes* v, 148). I així reapareix en el Nord-
Oest del Princ. Ja és vell a l'Alt Pallars, almenys a la
Vall d'Àneu: «per *galfons* y varrellas, dos lliuras» lle-
geixo en uns comptes (d'un capbreu datat a Estais,
l'any 1784, que rescatàrem amb J. Lluís el 1959); ge-
neral des de la Vall Ferrera i Cardós (1932-4) fins a la
de Barravés (BDC VI, 27), i allí ho diuen més en sin-
gular *lu galfó*, que, com em precisaren a Àreu i Far-
rera, de les dues peces dels *golfos* és la que té el piu
o espiga que es fica en l'altra; Sopeira *galfó* «en la
frontissa rudimentària que treballen els ferrers d'aquí,
la part mascle o que porta la tija» (*Congr. Ll. Cat.*,
p. 426): és a dir el significat que deu ser etimològic
fins en grec si prestem atenció al fet que el mot sig-
nificava alguna cosa com 'dent', des de l'indoeuropeu.
A Eivissa recull «*galfó*: falleba», PzCabr., però és sen-
se l segons Spelbrink, «*galfó* Türangel» (BDC XXV,
p. 80 del ms.), forma que coincideix amb la benasque-
sa, occitana i rossellonesa, car aquí trobem «pagué ---